

Perceval, Parzival & Parsifal

Af

Chretien de Troyes, Wolfram von Eschenbach
& Richard Wagner

'Perceval' og 'Parzival' er 'Parsifal's forfædre. I højmiddelalderen skrev Chretien de Troyes sin gode historie om Perceval og Wolfram von Eschenbach tog udfordringen op og sendte sin 'Parzival' ud på en dannelsesrejse af eventyrlige oplevelser. 'Parsifal', der spiller på Operaen i februar, kom til verden, fordi Wagner tidligt i sit liv læste middelalderens store forfattere.

Af Benedicte Christiansen

Illustration Diebold Laubers værksted/Heidelberger historische Bestände

I 1841 er den 28-årige Richard Wagner strandet i Paris. Stukket af fra gæld, fiasko og krakkede teaterselskaber. Den første svimlende succes med 'Rienzi' gemmer sig stadig et år ude i fremtiden, da en god ven, sprogforskeren Samuel Lehrs, låner den unge komponist et par tekster fra den tyske middelalder i håbet om, at de måske ville kunne bringe skuden ud af dødvandet. Det kunne de.

'Der Wartburgkrieg' og 'Lohengrin' hed teksterne. I 1845 fik 'Tannhäuser und der Sängerkrieg auf dem Wartburg' premiere. 'Lohengrin' fulgte i 1850.

Der skulle komme til at gå 32 år efter premieren på 'Lohengrin', før Parsifal fik premiere i 1882, et halvt år før Wagner dør, og dog er de far og søn, Parsifal og Lohengrin, og er udsprunget af de samme fortællinger. Det centrale værk om de to og om gralen og gralsridderne er Wolfram von Eschenbachs rimede fortælling 'Parzival' på små 25.000 vers, skrevet i det første årti af 1200-tallet. Wagner fortæller selv i sin selvbiografi 'Mein Leben', hvordan han i sommeren 1845 læste Wolfram von Eschenbach under et kurophold i Marienbad.

»Med bogen under armen gik jeg i hi i skoven tæt ved før at lægge mig ved bækken med Titurel og Parzival og underholde mig med Wolframs mærkelige digte, der dog følte så inderligt fortrolige«.

På trods af det fortrolige mente Wagner dog selv, at han i sine egne værker forbedrede fortællingen om Parsifal og gralen. Gjorde den stærkere og mere betydningsfuld, end Wolfram havde evnet. Sjovt nok mente Wolfram præcist det samme.

xxxv

KONFUST SVÆVENDE UMODENT FÆNOMEN

Den ældste skriftlige kilde, vi har overleveret om gralsridderne og Parsifal og hans søn Lohengrin, er 'Perceval ou Le conte du Graal' af Chretien de Troyes fra omkring 1190. Wolfram von Eschenbach nævner Chretien i indledningen af sin egen 'Parzival', men understreger, at Chretien ikke havde fået rigtigt fat i historien, hvad han, Wolfram, derimod har. Fuldstændigt ligesom når Wagner skoser Wolfram for ikke at have fattet særligt meget af det, han skriver om, og også lige smider et par uforgribelige meninger ind om denne den tyske middelalders mest indflydelsesrige forfatter og hans samtid.

»Wolfram er et helt igennem umodent fænomen, hvilket under alle omstændigheder i det store og hele skyldes den barbariske tidsalder, han levede i, der fuldkommen konfus svævede mellem kristendommen og den nye udvikling af nationalstaterne«, skriver Wagner i et af sine breve til Mathilde Wesendonk.

Wagners egen cocktail af middelalderlige figurer, klodser af kristen liturgi, et stort skvæt Schopenhauer og det hele rørt op med en god slat Buddha kan oprigtigt talt også forekomme en smule konfust svævende fra tid til anden. For nu at sige det, som det er.

VENDEPUNKTET ER AFKALD

Wagner var under stærk indflydelse af filosofen Arthur Schopenhauers tanker om en verdens-vilje, der er roden til alt ondt, og som kun kan sættes ud af spillet ved at give afkald på overhovedet at ville.

»Vi bilder os bestandigt ind, at objektet for vores vilje vil kunne gøre en ende på vores villen; i virkeligheden er det kun os selv, der kan gøre det, nemlig idet vi holder op med at ville«, skrev Schopenhauer. I Wagners 'Parsifal' er vendepunktet netop, hvor Parsifal giver afkald på Kundrys kys og i stedet gribes af medlidenhed med den syge Amfortas, hvis smerter han fysisk mærker på sin egen krop. Kundrys mange inkarnationer gennem århundreder som straf for, at hun lo ad Kristus på korset, er buddhistisk påvirkning. Wagner havde såmænd planer om at skrive en opera om Buddha.

DEN ÆLDSTE GRALSFORTÆLLING

'Perceval ou Le conte du Graal' er skrevet af Chretien de Troyes på fransk folkesprog mellem 1160 og 1190. Den høviske digtning, der opstår på denne tid, kredser om idealer for ridderlighed og for kærlighed og om, hvordan begge dele kan og bør forfines. Ridderen bliver

»Wagners egen cocktail af middelalderlige figurer, klodser af kristen liturgi, et stort skvæt Schopenhauer og det hele rørt op med en god slat Buddha kan forekomme en smule konfust svævende fra tid til anden«

dannet som helt gennem prøvelser af mere eller mindre fantasifuld karakter, og det er for at vise sig værdig til sin dames kærlighed, at han udfører bedrifterne. Kærligheden bliver på den måde katalysator for ridderens udvikling. Emnet er nyt, det er nyt, at der skrives på det lokale talesprog og ikke på latin, og det er nyt, at det ikke

længere kun er i klostre, der skrives, men også ved fyrsternes hof. 'Høvisk' vil sige: det, der hører til hoffet

'Perceval ou Le conte du Graal' er den allerførste skriftlige kilde til fortællingerne om kong Arthur og ridderne om det runde bord. Perceval kommer nemlig også til Arthurs hof på sin udviklingsrejse hos Chretien. Det er også

den første roman, hvor begrebet 'gralen' optræder. Men modsat Wagners gralsborg, der er erklæret kvindefrit område, er gralsborgen i denne første fortælling befolket af såvel kvinder som mænd. Gralen selv bliver båret rundt af en smuk ung pige og er hos Chretien et fad, der kan skaffe mad og drikke som et andet overflødhedshorn, og hvorfra der skinner et stort lys.

WOLFRAM VON ESCHENBACHS PARZIVAL

Chretien de Troyes døde, før 'Perceval' var skrevet færdigt. Flere forsøgte sig med en fortsættelse, men Wolfram von Eschenbachs 'Parzival' blev det største og mest betydningsfulde værk. Umådeligt populært i samtiden og kopieret og eftergjort i utallige versioner.

I 'Parzival' møder vi et enormt persongalleri og hele to helte, nemlig Parzival og Gawan. Begge rejser de hid og did så langt som til Afrika og Mellemøsten. Mange skønne kvinder møder de på deres vej, og ganske omhyggeligt får vi beskrevet, hvem der lægger sig ved siden af hvem og hvordan. Den erotiske kærlighed er bestemt ikke fraværende, og temaet om afkaldet på selve driften for at nå til højere erkendelser, der er centralt hos Wagner, kommer ikke fra Wolfram. Nu er Parzival også i al beskedenhed den smukkeste mand, man nogensinde så på jord, så det er forståeligt, at kvinderne er imødekommende over for ham, som Wolframs fortællerstemme fra tid til anden minder os om, når det igen og igen vrimler med mere eller mindre afklædte skønjomfruer om vor helt. Gralen selv er hos Wolfram hverken et fad, som hos Chretien eller en kalk, som hos Wagner, men derimod en sten. En sten, der fra tid til anden står ting og sager at læse på.

EN TYPISK KVINDELIG OPFØRSEL

Parzival er vokset op i skovensomhed med sin mor Herzloyde, der holder ham væk fra alt, for at han ikke skal komme i kontakt med riddere. Det gør hun i sorg over, at drengens far Gahmuret er død i riddertjeneste for Kaliffen af Babylon, to uger før drengens fødsel. En karakteristisk scene hos Wolfram kunne være den, hvor Herzloyde hører om Gahmurets død. Hun griber sine fulde bryster og presser dem til sin egen mund for at smage den mælk, der kommer af den sande kærlighed, som hun siger, og som hun - hvis hun ikke allerede var døbt - ville blande med sine tårer og døbe sig selv med. Alt dette ville hun gøre både alene og sammen

'Le graal' i den ældste version hos Chretien de Troyes omkring 1190
Quant ele fu laiens
entrée
atot le graal qu'ele
tint,
une si grans
clartez i vint
qu'ausi perdirent
les chandoilles
lor clarté come les
estoilles
font quant solaus
lieve ou la lune.

Da hun var trådt ind, kom der fra gralen, som hun holdt, så stærkt et skin, at alle lysene mistede deres, som stjernerne gør, når solen står op eller månen

'PARSIFAL' LIVE

- Spiller på Operaen, Store Scene 22. mar. - 13. maj
- Wagners sidste opera i Keith Warners iscenesættelse.
- Med Stig Fogh Andersen (Parsifal), Stephen Milling (Gurnemanz), John Lundgren (Amfortas), Randi Stene (Kundry), Tina Kiberg (Kundry) og Harry Peeters (Klingsor).
- Musikalsk ledelse ved Hartmut Haenchen.

'PARSIFAL' I MALMÖ

- 21. apr. - 20. maj.
- Har man ikke fået 'Parsifal' nok på Holmen, spiller Malmö Opera også Wagners sidste opera, dirigeret af Leif Segerstam. Biletpriserne ligger på mellem 100 og 640 svenske kroner.

med andre, forsikrer hun. En fin og også typisk kvindelig opførsel, får vi at vide af den trofaste fortællerstemme.

For at holde drengen væk fra andre klæder moderen ham i laser og pjalter og fortæller ham kun løsrevne brudstykker om verden uden for skoven. Ved førstgivne lejlighed møder han selvfølgelig alligevel en flok riddere i skoven, og så er Parsivals mange eventyr i gang.

XXX

DEN RENE DÅRE

Parzival er en ren og skær tumpe, da han først kommer ud i verden fra sit liv i skoven alene med mor. *Der reine Tor*, den rene dåre. Ikke så meget som hvem Gud er, ved han. Han kvajer sig over for kvinderne, og han kvajer sig ikke mindst fatalt ved ikke at stille den syge gralskonge det rigtige spørgsmål om, hvad det dog er, der plager kongen, da han første gang ser ham på gralsborgen. Men gennem tålmodig vejledning fra de hjælpere, han møder på sin vej, udvikles han trin for trin til helt.

Wagner har lagt sin Parsifals udvikling i gevaldige dramatiske ryk. Han har fjernet alle Wolframs skønne kvinder og i stedet skabt kvindefiguren Kundry, der kan antage utallige skikkelser. Af alle de mange hjælpere, Wolfram giver sin Parzival, har Wagners Parsifal kun Gurnemanz tilbage. Klingsor, der hos Wolfram kommer af med en vis legemsdel, fordi han er blevet taget på fersk gerning med en dronning, hvis konge ikke brød sig meget om den scene, kastrerer hos Wagner egenhændigt sig selv. Und so weiter und so fort.

Som altid hos Wagner er grundfortællingerne således vredet i facon efter hans eget hoved: Men kernen om *der reine Tor*, mennesket, der gennem indsigt skal lære, er der stadig, som den var omkring år 1200.

XXX

WAGNERS SMUKKESTE VENSKAB

Wagners forskruede ævl om jøder er sørgeligt velbekendt. Mindre kendt er det måske, at Samuel Lehrs, sprogforskeren, der satte det hele i gang i Paris i 1841, var jøde, og at venskabet med ham med Wagners egne ord var et af de smukkeste i hans liv. ■

Genopdag komponisten C.F.E. Horneman

Ny CD og bøger kaster nyt lys på dansk musiks glemte romantiker

Hornemans En kunstnerslekt
Inger Sørensen
397 s. · 2011 · rigt illustreret
ISBN 978 87 635 3740 7
Vejl. pris: 298 kr. · pris på www.mtp.dk: 238 kr.

C.F.E. Horneman Orkesterværker
DR SymfoniOrkestret
Johannes Gustavsson
Dacapo Records 6.220564

Hornemans musik viser sig original og hårdtslående. Lette strygere, spredte træblæsere og smældende horn hele vejen rundt i romantikkens univers. Politiken ♥♥♥♥♥

Den fængslende historie om manden og hans slægt fortæller Inger Sørensen i en ny stor biografi ... fascinerende fortælling ... Politiken ♥♥♥♥♥

Biografi om tre generationer af den kunstneriske Horneman-slægt: Christian Horneman (1765-1844), miniaturemaler, Johan Emil Horneman (1809-70), som bl.a. skrev *Dengang jeg drog afsted* og *Højt fra Træets grønne Top*, og C.F.E. Horneman (1840-1906), hvis værker hører til de bedste i Danmark sidst i 1800-tallet.

Et venskab C.F.E. Hornemans korrespondance med Edvard Grieg 1863-1898
Inger Sørensen (udg.)
166 s. · 2011 · illustreret
ISBN 978 87 635 3741 4
Vol. 40 Danish Humanist Texts and Studies · ISSN 0105 8746
redigeret af Erlend Kolding Nielsen
Vejl. pris: 198 kr. · pris på www.mtp.dk: 158 kr.

Brevvekslingen mellem de to venner C.F.E. Horneman og Edvard Grieg strækker sig fra 1863 til 1898 og rummer et væld af oplysninger om tidens musik- og kulturliv.

Museum Tusulanums Forlag

Køb bøgerne på www.mtp.dk eller i din boghandel
Museum Tusulanums Forlag · order@mtp.dk · tlf. 33329109 · www.mtp.dk

DACAPO

Køb CD eller download musikken på www.dacapo-records.dk
Dacapo Records · Klassik og ny musik fra Danmarks nationale pladeselskab
music@dacapo-records.dk · tlf. 32960602

AALBORG SYMFONIORKESTER

Klik ind på aalborgsymfoni.dk
Aalborg Bibliotekerne laver relevante links til vores koncerter, så du kan forberede dig på en god oplevelse...

Scan koden med din smartphone og gå direkte til hele vores koncertkalender.

aalborgsymfoni.dk

KONCERTOplevelser FOR ALLE

NORDISKE KLANGE MED BAS

16. februar 2012 kl. 19.30 i Aalborg Kongres & Kultur Center kr. 190 / 145

Dirigent: Johannes Gustavsson
Solist: Ivan Medvedev, kontrabas

Du vil opleve nordiske klange, bl.a. Koppels Kontrabaskoncert, som er en uopførte af orkesterudgaven. Her vil kontrabassen boltre sig i al sin kraft og skønhed. Du vil også opleve musik, der giver følelsen af varvid og poetisk romantik med intensitet og styrke.

GALLAFTEN MED OPERAHITS

15. marts 2012 kl. 19.30 i Nordkraft kr. 160

Dirigent: Henrik Schwafer
Solister: Allison Denise Oakes, sopran og Peter Lodahl, tenor

Under Aalborg Operafestival er Aalborg Symfoniorkester glad for at kunne præsentere denne forrygende Operagallakonzert. Solisterne er ingen ringere end vinderen af The Lauritz Melchior International Singing Competition 2010, sopranen Allison Denise Oakes, og vinderen af Aalborg Operapris 2011, tenoren Peter Lodahl.

Billetsalg:
99 35 55 66 akkc.dk billetnet.dk